

Õiguskantsler

Hr Sven Mikser
Kaitseministeerium
info@kmin.ee

Teie 22.07.2014 nr KAM/14-1069/-1K, 5-
1/14/3351

Meie 25.09.2014 nr 18-2/141144/1403996

Arvamus riigikaitseeaduse eelnõule

Lugupeetud kaitseminister

Pöördusite minu poole ja soovisite arvamust riigikaitseeaduse eelnõule (edaspidi: RiKSe).

Sissejuhatavalt tahan Teid ja Teie meeskonda tunnustada olulise töö eest. Riigikaitse on maailmas toimuvaid julgeolekukeskkonna arenguid silmas pidades kindlasti valdkond, mis vajab mh ka õigusliku regulatsiooni osas uuesti läbi mõtlemist ning analüüsimist.

Õiguskantsleri seisukoht

Jättes kõrvale üldise kaitsevalmiduse kui kaitse seisundi, tuleb silmas pidada, et riigikaitseeadust hakatakse peamiselt rakendada olukordades, kus riigi tavapärase toimimine on oluliselt häiritud (või on selline häiring vahetult ees seisev). Seetõttu on äärmiselt oluline, et seaduses ette nähtavad juhtimisstruktuurid ning otsustusahelad oleksid selged ning arusaadavad. Seadust lugedes peab olema üheselt arusaadav, kes, millal ning milliseid otsuseid vastu võtta tohib.

Kahjuks pean tõdema, et juhtimisstruktuuri osas vajab eelnõu veel üle vaatamist. Nimelt ei ole eelnõu pinnalt alati üheselt selge see, kes ning millistes küsimustes ja kellele allub. Samuti vajab üle vaatamist ka erinevatesse kaitse seisunditesse ja nende omavahelistesse seostesse puutuv.

Kuna nii kaitse seisunditesse kui ka juhtimisstruktuuri puutuvad küsimused on omavahel tihedalt seotud, käsitlen neid selguse huvides allpool koos.

Kaitse seisundid ja juhtimisstruktuur

1. Riigikaitseeaduse eelnõuga võetakse kasutusele kaitse seisundi mõiste. Eelnõu järgi on kaitse seisundeid viis: 1) üldise kaitsevalmiduse kaitse seisund; 2) kõrgendatud kaitsevalmiduse kaitse seisund; 3) sõjaseisukord; 4) mobilisatsioon ja 5) demobilisatsioon.

2. Eelnõus ei ole üheselt määratletud see, millised kaitse seisundid võivad kehtida iseseisvalt, st mitte samaaegselt mõne muu kaitse seisundiga. On küll sätestatud, millised seisundid kunagi koos kehtida ei saa ning millised kehtivad alati koos (sõjaseisukorra välja kuulutamine toob automaatselt kaasa kõrgendatud kaitsevalmiduse kaitse seisundi kehtima hakkamise), kuid lahtine on, kas nt mobilisatsiooni kaitse seisund saab kehtida ka iseseisvalt või

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

mitte? Nimetatud küsimus on oluline seetõttu, et juhul kui mobilisatsiooni käsitleda eraldi kaitseseisundina (siis tuleks eeldada, et see saab kehtida ka iseseisvalt, teistest seisunditest sõltumatult), tuleks eelnõus reguleerida mobilisatsiooni kohta üldjoontes sarnased küsimused, mis on reguleeritud nt sõjaseisukorra puhul (juhtimine, alluvus, detailselt õiguste piirangud jmt). Hetkel on eelnõus nt mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni kohta regulatsioon küllaltki üldsõnaline.

3. Kui mobilisatsioon ja demobilisatsioon ei ole aga sisult eraldiseisvad kaitseseisundid (st need ei saa iseseisvalt, teistest kaitseseisunditest sõltumatult kehtida – nt ei ole võimalik mobilisatsiooni välja kuulutada enne kõrgendatud kaitsevalmiduse või sõjaseisukorra välja kuulutamist), tulekski neid käsitleda teiste kaitseseisundite teatud tingimustel välja kuulutatava osana, mitte eraldi kaitseseisunditena.

4. Lisaks tahan Teie tähelepanu juhtida sellele, et ka sõjaseisukorra ning kõrgendatud kaitsevalmiduse õiguslik regulatsioon eelnõus ei ole samaväärne – sõjaseisukorra kaitseseisundi regulatsioon on oluliselt põhjalikum. Kui eeldada, et kõrgendatud kaitsevalmidus ning sõjaseisukord on samaväärsed eraldiseisvad kaitseseisundid (neist lahus tuleb vaadata üldist kaitseseisundit, kuna rahuaegse riigi toimimise olulisi küsimusi reguleeritakse ka teistes seadustes), peaks nende puhul olema reguleeritud ka samasugused küsimused (v.a olemuslikud erinevused).

5. Olen veendunud, et erinevate kaitseseisukordade kehtimise ajal on iseäranis oluline selgus juhtimisstruktuuris. Eelnõus on selles osas minu hinnangul mitmeid küsitavusi.

6. Näiteks ei ole selge, milline on sõjaseisukorra juhi ja Vabariigi Valitsuse suhe ning millist rolli mängib sõjaseisukorra (või ka kõrgendatud kaitsevalmiduse) puhul Riigikogu (mida tähendab sisuliselt see, et RiKSe § 16 lõike 3 järgi on sõjaseisukorra juht aruandekohustuslik. Kas nimetatud kohustus kehtib ka kõrgendatud kaitsevalmiduse puhul ja kui ei, siis miks.

7. Samuti ei ole selgelt arusaadav, kellele ning millises ulatuses ja millistes küsimustes allub erinevate kaitseseisundite ajal Kaitseväge juhataja – ehk milliseid korraldusi saab sõjaseisukorra või kõrgendatud kaitsevalmiduse ajal Kaitseväge juhatajale anda seisukorra juht.

8. Minu hinnangul on selgus juhtimisstruktuuris ning pädevustes (kes kellele ning milliseid korraldusi saab anda; kes kellele allub ning millises ulatuses; kes saab kelle korralduste täitmise peatada või neid kehtetuks tunnistada jmt) eelnõu seisukohalt võtmetähtsusega. Veelkord tuleks läbi mõelda ka see, milline on riigikaitse seaduse koostoime muude riigikaitse korraldust ja riigisüsteemi toimimist laiemalt reguleerivate seadustega, nt Vabariigi Valitsuse seadusega. Selguse huvides tuleks erinevate kaitseseisundite (v.a üldine kaitsevalmidus) juhtimisse puutuv võimalikult suures osas reguleerida just riigikaitse seadusega, ennetamaks nendes küsimustes mitme õigusakti samaaegse kohaldamisega seoses tekkida võivaid ebamäärasusi.

9. Juhin veel tähelepanu sellele, et eelnõus kasutatakse korduvalt mõistet sisekaitseülema ja sätestatakse ülemale ka mõningad pädevused. Sisekaitseülema instituut pärineb erakorralise seisukorra seaduse §-st 20. Sisekaitseülema staatuse omandab siseminister (sisejulgeoleku eest vastutav minister) erakorralise seisukorra väljakuulutamise ja see on seotud kindlate erakorralise seisukorra seaduses sätestatud pädevuste ja volitustega¹.

---

¹ Näiteks teeb sisekaitseülema ettepaneku kasutada Kaitseväge või Kaitseliitu (ErSS § 15 lg 2).

10. Riigikaitseaduse eelnõus ei ole üheselt selge see, milliste kaitseisunditega on sisekaitseülemate tegevus seostatud. Eelnõu tekstist on võimalik järeldada, et sisekaitseülem on olemas nii kõrgendatud kaitsevalmiduse² kui ka sõjaseisukorra ajal. Samas pädevus tegutsemiseks on sisekaitseülemale sätestatud üksnes sõjaseisukorra ajaks³. Minu hinnangul tuleks sisekaitseülemasse puutuv eelnõus veelkord üle vaadata.

Põhiõiguste ja -vabaduste piiramine

11. RiKSe §-s 24 on ette nähtud põhiõiguste ja -vabaduste piiramise alused ja kord sõjaseisukorra ajal. Põhiõiguste piiramise aluseid püütakse seejuures avada piiratud põhiõiguste loetelu andmise kaudu (RiKSe §-s 24 lg 1 p-d 1–16). Siin võib näha teatud analoogiat kehtiva erakorralise seisukorra seaduse (ErSS) §-ga 4, kus on samuti antud põhiõiguste loetelu, mida riigi julgeoleku tagamise eesmärgil erakorralise seisukorra ajal piirata võib. Samas ei tule nimetatud ErSS-i normi tõenäoliselt mõista mitte volitusnormina põhiõiguste piiramiseks, vaid kui deklaratiivset üldsätet, sest ErSS-i järgnevas osades on põhiõiguste piiramise volitused iga konkreetse organi puhul täpsemalt välja toodud.⁴

12. Järgnevas püütakse vastata küsimusele, kas RiKSe §-s 24 ette nähtud viisil on võimalik põhiseadusega kooskõllaliselt põhiõigusi piirata.

Põhiseaduse üldised nõuded

13. Põhiseadus seab põhiõiguste piiramisele kindlad vormilised ja sisulised piirid. Eelkõige tulenevad need PS § 3 lg-st 1, §-st 11 ja § 13 lõikest 2. Formaalne põhiseaduspärasus tähendab, et põhiõigusi piirav õigustloov akt peab vastama pädevus-, menetlus-, ja vorminõuetele ning määratuse ja seadusereservatsiooni põhimõttele. Seadusereservatsiooni põhimõtte (PS § 3 lõike 1 lause 1) kohaselt vajab põhiõiguste piiramine seadusandjast alamalseisva organi poolt seadusandja volitust.⁵

14. Seejuures Riigikohtu praktika kohaselt ei saa seadusereservatsiooni nõuet pidada täidetuks pelgalt volituse sätestamisega seaduses. Nii on Riigikohtu üldkogu märkinud järgmist: „Seadusereservatsiooni nõue tuleneb õigusriigi ja demokraatia põhimõtetest ja tähendab, et põhiõigusi puudutavates küsimustes peab kõik põhiõiguste realiseerimise seisukohalt olulised otsused langetama seadusandja.“⁶

15. Nõude, mille kohaselt peavad seadused põhiõiguste piiramiseks sisaldama piisavat regulatsiooni, eesmärk on tagada isikutele kaitse riigivõimu omavoli eest: „Seaduslikkuse kui (rahvusvahelise) õiguse üldtunnustatud põhimõtte ning Eesti Vabariigi Põhiseaduse §-s 3 sätestatud printsiibi kohaselt võib põhiõigusi ja vabadusi piirata üksnes seaduse alusel. Seadusega kindlaksmääratud ja avalikustatud õiguste ja vabaduste piiramise kord ning avalikkus võimaldab valikuvabaduse ning tagab võimaluse vältida võimu kuritarvitust. Põhjaliku seadusandliku regulatsiooni puudumine ja varjatus jätab aga isiku ilma õigusest informatsioonilisele enesemääratlusele, valida käitumisjoont ja end kaitsta.“⁷ Kui

² Nimelt võib kõrgendatud kaitsevalmiduse juht peatada või kehtetuks tunnistada mh sisekaitseülemate korraldusi (RiKSe § 11 lg 6).

³ RiKSe § 27 jj.

⁴ ErSS § 4 sarnaneb piiratud põhiõiguste kataloogidega Saksamaa Liitvabariigi seadustes, ehk nn *Zitiergebot*’iga, mida nõuab Saksa põhiseaduse art 19 lg 1 lause 2, Eesti põhiseaduses sellist nõuet sätestatud ei ole.

⁵ RKPJK 13.06.2005, 3-4-1-5-05, p-d 7, 8 ja 9.

⁶ RKÜKo 03.12.2007, 3-3-1-41-06, p 21.

⁷ RKPJKo 12.01.1994, III-4/A-1/94.

seadusereservatsiooni nõue ei ole täidetud, ei pruugi olla küllaldaselt täidetud ka normi õigusselguse nõue.

16. Oluline on siinkohal rõhutada ka seda, et mitte kõik põhiõiguste piirangud ei pea seadustes olema reguleeritud ühesuguse detailsusega. Riigikohtu üldkogu on asunud seisukohale, et põhiseaduse sätte ja mõttega on kooskõlas, kui vähem intensiivsed põhiõiguste piirangud kehtestatakse: „täpse, selge ja piirangu intensiivsusega vastavuses oleva volitusnormi alusel määrusega“.⁸

17. Kokkuvõttes tuleb asuda seisukohale, et põhiseaduses sätestatud seadusereservatsiooni nõue on täidetud juhul, kui põhiõigusi piiravas seaduses on sätestatud, millist põhiõigust, millistel tingimustel ning milliste abinõudega tohib piirata. Vähem intensiivsete põhiõiguste piirangute puhul võib seadusandja nimetatu reguleerimise delegeerida täitevvõimule. Seadusandjal on kaalutlusruum selle otsustamisel, millal on riive õiguslikult küllaldaselt määratletud ja õigusselge. Igal juhul peaks aga määratletuse nõude täitmise eeltingimuseks olema see, et põhiõigusi piiravast aktist tuleneb muu hulgas ka riive sisu (riivamise viisi) kirjeldus, mis on seda konkreetsem, mida kaalukamaid riiveid volitus võimaldab.

Erisused põhiõiguste piiramisel erakorralise- ja sõjaseisukorra ajal

18. Põhiseaduse tekst ega selle rakenduspraktika ei võimalda järeldada, et põhiseadusandja oleks soovinud teha erakorralise- või sõjaseisukorra puhuks järeleandmisi põhiõiguste piiramise üldistest formaalsetest nõuetest, sh õigusliku määratletuse ja õigusselguse nõude osas. Tuleb arvestada, et erakorralises situatsioonis põhiõiguste piiramiseks vajalikud alused luuakse rahuaegses olukorras, mis võimaldab seadusandjal rakendada korrektset õigusloomeprotseduuri ja oma valikuid (sh võimalikult selgesisuliste normide sõnastamise võimalusi) põhjalikult kaaluda. Seetõttu pole ka põhjust teha olulisi järeleandmisi normide õigusselgusele ja määratletusele. Lisaks tuleb arvestada, et – nagu juba öeldud – on formaalsed põhiõiguste piiramise nõuded eelduseks põhiõiguste sisulisele teostamisele, olulised järeleandmised formaalsete nõuete osas võiksid põhiõiguste olemust moonutada. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on oma praktikas just sõjaaja ja erakorralise seisukorra kontekstis rõhutanud, et sellisest olukorrast tulenevad täiendavad põhiõiguste piirangud peavad olema tagatud küllaldaste garantiidega, et vältida riivevõimaluste kuritarvitamist.⁹ Sellise garantiina võib mõista ka õigusaktide formaalsele põhiseaduspärasusele seatavate nõuete järgimist. Samas kuulub riikidele siin laialdane kaalutlusruum.¹⁰ Olukorras, kus riik võitleb oma põhiseadusliku korra püsimise ja eksistentsi eest, ei saa välistada ka teatavaid protseduurilisi või formaalseid muudatusi õigusaktidele esitatavates nõuetes, sh põhiõiguste piiramiseks lubatud aluste laiemas sõnastamises. Erakorralise või sõjaseisukorra ajal võib riik seista vastakuti ohtudega, mida tal pole võimalik rahuaegses olukorras ette näha ja hinnata. Seda tuleb arvestada ka õigusnormide sõnastamisel ja kehtestamisel.

19. Samuti on põhiseaduse §-s 130 (nn *derogatsiooninorm*) ette nähtud laiendavad materiaalsed alused põhiõiguste piiramiseks erakorralise- ja sõjaseisukorra ajal – põhiseadus lubab lisaks n-õ rahuaegsetele piirangutele piirata põhiõigusi riigi julgeoleku ja avaliku korra tagamiseks täiendavas ulatuses, v.a sõnaselgelt loetletud õigused. Sarnast normi sisaldavad ka Euroopa Inimõiguste Konventsioon (art 15) ja ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt (art 4). Täiendavad põhiõiguste piirangud peavad EIK-i praktika kohaselt

⁸ RKÜKo 03.12.2007, 3-3-1-41-06, p 22.

⁹ Nt EIK otsus A. jt Suurbritannia vastu, 19.02.2009, p 184: „[---] that adequate safeguards were provided against abuse [---]“

¹⁰ Samas, p 173.

kujutama endast tegelikku vastust (*genuine response*) tekkinud ohule ja peavad olema tekkinud ohuga täielikult õigustatud.¹¹

Hinnang olukorrale ja võimalik lahendus

20. Põhiõiguste piiramise võimaluste ettenägemine üksnes piiratavate õiguste loetelu esitamise kaudu ei taga kõigi põhiseadusest tulevate nõuete täitmist. Lisaks on problemaatiline piiratavate põhiõiguste ja -vabaduste loetelu võtmine põhiseadusest lihtseadusesse n-õ sõna-sõnalt. Näiteks nähakse PS § 44 nähakse ette õigus: „[---] tutvuda tema kohta riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes ning riigi ja kohalike omavalitsuste arhiivides hoitavate andmetega.“ Tuleb tähele panna, et põhiseaduses kasutataval mõistel „riigiasutus“ ning lihtseaduses kasutataval samal mõistel võib olla erinev tähendus (ja tavaliselt ongi). Nimelt võiks PS § 44 asjakohase teksti lihtseaduses sõna-sõnalt taasesitamisel tekkida küsimus sellest, kas inimesel on õigus saada infot nt avalik-õiguslikelt juriidilistelt isikutelt. Taasesitamise korral seda õigust lihtseaduses ei teki, kuigi põhiseadus sellise õiguse inimesele ette näeb.

21. Piiratavate põhiõiguste loetelu kaudu piiramisaluste kehtestamine ei taga eesmärgi saavutamist ka seetõttu, et põhiseaduses loetletud põhiõiguste hulk ei ole lõplik. Võib eksisteerida täiendavaid põhiõigusi. Samuti ei ole selged õigusdogmaatilised piirid erinevate põhiõiguste kaitsealade vahel, st on võimalikud vaidlused, millist põhiõigust mõni piirang riivab ja on võimalik, et sama piirang riivab korraga mitut põhiõigust.

22. Mõistan, et riigikaitseaduse reguleerimisala silmas pidades on keeruline kõiki põhiõiguste ja -vabaduste piiranguid ette näha ning seadusesse lisada. Siiski palun eelnõus sisalduvast veelgi täpsemini kaardistada põhiõiguste ja -vabaduste piirangud: 1) millist põhiõigust piiratakse; 2) millised on meetmed; 3) millisel eesmärgil piirang seatakse; 4) kes meedet kohaldab ja 5) millises korras ja vormis konkreetne piirang seatakse (s.o üksikotsusega või üldaktiga).

23. Olukordades, kus konkreetse piirangu sätestamine (nt meetme sätestamine) ei ole määramatuse tõttu võimalik, võib kaaluda üldvolitusnormi kasutusele võtmist. Nimelt tunneb Eesti õiguskord ka *de lege lata* olukordi, kus tegeletakse n-õ nimetamata ohtude tõrjumisega põhiõigusi piirates. Näited sellistest üldnormidest on vangistuseseaduse § 4¹ lg 2, samuti korrakaitseaduse § 28.

24. Õigusteoreetilises kirjanduses on asutud seisukohale, et põhiseadus ei välista seadustes üldiste riivevolituste (üldklauslite) kasutamist, kui selleks on täidetud vajalikud eeldused.¹² Kohtupraktika seni seda järeldust siiski üheselt kinnitanud ei ole. Kuna riik on kriisi ajal pandud tõsisesse olukorda, millel võivad olla ettenägematud tagajärjed, võib iseenesest olla õigustatud üldklausli ettenägemine põhiõiguste piiramiseks sellises olukorras.

25. Oluliseks üldklausli sätestamise eelduseks on tema subsidiaarsus: kõik ettenähtavad põhiõiguste piiramise olukorrad tuleb reguleerida n-õ erivolitustega ja võimalikult täpselt. Üldklausel saab tulla kasutusele ainult siis, kui ühtki erivolitust ei ole võimalik olukorra tulemuslikuks lahendamiseks kasutada.

26. Üldvolituse sõnastamisel peab see kindlasti sisaldama viidet subsidiaarsusele, riive eesmärgi sätestust ja viidet proportsionaalsuse põhimõttele. Samuti võiks sellest tuleneda keeld

¹¹ Samas p 184.

¹² PõhiSK § 3 (2012), p 2.3.1.1.

nende põhiõiguste piiramiseks, mille riivamine on PS § 130 lause 2 järgi välistatud ka sõja- ja erakorralise seisukorra ajal. Riive sisu sõnastamiseks on mitmeid võimalusi (võrdle nt KorS-i ja VangS-i sõnastusvariandid), samuti on poliitilise otsuse küsimuseks see, kuidas kujundada riive otsustamise mehhanism – nt eeldab Vabariigi Valitsuse otsust vmt. Üldklausli rakendamist oleks võimalik siduda erinevate menetluslike garantiidega, eelhinnangud/nõusolek teistelt organitelt, põhjendamiskohustused jne.

27. Tuleb siiski rõhutada, et õiguskantsleril ei ole võimalik sekkuda seadusandja kaalutlusruumi ja ette näha, milline oleks üks ja ainuõige lahendus käesoleva olukorra jaoks. Eelkirjeldatud lahendus ei välista muude põhiseaduspäraste reguleerimisviiside olemasolu.

Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamine korrakaitseliste ülesannete täitmisel

28. Eelnõu näeb ette seni hädaolukorra seaduses (HOS) reguleeritud Kaitseväge ja Kaitseliidu korrakaitseisel otstarbel kasutamise osalise reguleerimise riigikaitse seaduses (osas, milles rakendamine eeldab sunni kohaldamise võimaluse olemasolu).

29. Õiguskantsler on avaldanud Kaitseväge ja Kaitseliidu tsiviilotstarbelise kasutamise kohta seisukohta HOS-i eelnõu kohta arvamuse andmisel 2009. aasta.¹³ Õiguskantsler asus toona kokkuvõtlikult seisukohale, et kuigi Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamine sisemise rahu tagamisel võib olla vajalik ka väljaspool erakorralist seisukorda, vajaks teema põhjalikku ja kompleksset läbitöötamist silmas pidades üldist õiguslikku raamistikku, nt halduskoostöö seadust (ametiabi regulatsioon) jne. Õiguskantsler tegi toona terve hulga ettepanekuid Kaitseväge kasutamise aluste ja korra täpsustamiseks.

30. Käesolevas eelnõus on Kaitseväge ja Kaitseliidu kasutamine korrakaitselistel eesmärkidel jagatud küll kaheks osaks ning riigikaitse seadusega reguleerituks jääb üksnes see osa tsiviilotstarbelisest kasutamisest, mis puudutab jõu kasutamise võimalust eeldavaid tegevusi. Siiski kordab kogu regulatsioon sisuliselt üksnes HOS-is seni ette nähtut ja selle koostamisele ei ole ilmselt eelnenud temaatika uut põhjalikku analüüsimist.

31. Isegi kui ei kavandata regulatsiooni põhjalikumat ümbervaatamist, võiks kaaluda järgmisi täiendusi:

- 1) paragrahvi 91 lõikes 6 võiks sisalduda ka nõue, et Vabariigi Valitsuse korralduses märgitakse põhjendus, miks pädev asutus ei saa või ei saa õigeaegselt oma ülesannet täita või ei ole ülesande täitmine muul viisil võimalik. See nõue võimaldaks ka avalikkusel hinnata ja kontrollida sama paragrahvi lõikes 5 sätestatud nõude täitmist ning kohustaks ühtlasi korralduse andjat olukorra põhjalikuks hindamiseks.
- 2) liialt üldine on jõu kasutamise regulatsioon eelnõu § 92 lõikes 4. Kaaluda tuleb täpsema regulatsiooni ettenägemist, mis määratleb konkreetse kasutamiseks lubatud vahetu sunni vahendid ja muud täpsustavad tingimused.
- 3) ebamäärased on eelnõu § 92 lõikes 5 ette nähtud kaitsevaelase või Kaitseliidu tegevliikme väljaõppe tingimused. Tagatud peab olema, et väljaõppe nõuded oleksid üheselt määratletud, piisavad ja kontrollitavad.

¹³ Õiguskantsleri arvamus hädaolukorra seaduse eelnõule (447 SE), 29.05.2009 kiri nr 18-1//090895/0903443

Samad märkused kehtivad ka ErSS-is uuendatava erakorralise seisukorra ajal Kaitseväe ja Kaitseliidu kasutamise regulatsiooni kohta (eelnoü § 105 p 7).

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Raivo Sults 6938415
Raivo.sults@oiguskantsler.ee

Mait Laaring 6938432
Mait.Laaring@oiguskantsler.ee